

Papyrussamlingen ved Universitetsbiblioteket i Oslo:

Glimt av liv og død i gresk og romersk Egypt¹

af Anastasia Maravela, Universitetet i Oslo

Papyrussamlingen ved Universitetsbiblioteket i Oslo teller 2272 gjenstander i sin inventarliste og cirka 150 gjenstander uten inventarnummer. Alle gjenstandene i samlingen kommer fra Egypt. En papyrussamling omfatter gjenstander som kan beskrives meget enkelt som overflater med skrift på. Disse refereres ofte til som «papyrer» eller «papyrusfragmenter», siden papyrusruller og papyrusark var de hyppigst brukte skriveunderlag i antikken, og for enkelhets skyld vil jeg her holde meg til denne konvensjonen. Ikke desto mindre omfatter samlingen ved Universitetsbiblioteket, som papyrussamlinger flest, et bredt spenn av gjenstander hva angår både materiale og størrelse: Den inneholder papyrusruller, papyrskodekser, fullstendige papyrusblader og fragmenter av papyrusblader – noen store og noen bitte små. Den inneholder også deler av pergamentkodekser, pergamentblader, potteskår (ostraka), et mumiesvøp i lin og to mumieetiketter i tre. De representerte språkene er egyptisk (i alle dets skriftlige former, det vil si hieroglyfisk, hieratisk, demotisk og koptisk, som er den sene formen for egyptisk basert på det greske alfabetet), gresk, latin og arabisk. En stor overvekt av beholdningen (over 2000 fragmenter) er på gresk, mens koptisk er det nest hyppigst representerte språket. Tidsspennet er bredt: fra 200-tallet fvt til 1200-tallet evt. De publiserte tekstene ble fotografert i 1980 som et resultat av et samarbeidsprosjekt mellom Association Internationale de Papyrologues (AIP) og UNESCO, og lysbildene bevares i “The International Photographic Archive of Papyri”² Digitaliseringen av samlingen er et pågående prosjekt med akronymet OPES (‘Oslo Papyri Electronic System’), og per i dag er cirka 240 gjenstander digitalisert (med bilde og informasjon om innholdet).³

-
1. Artikkelen har sin opprinnelse i et foredrag holdt på engelsk ved det årlige symposiet for Norsk egyptologisk selskap (NES) med tema «Life and Death in Ancient Egypt: Age, Status, Ethnicity and Gender», som fant sted 17.10.2015 på Kulturhistorisk museum i Oslo. Foredraget ble oversatt til norsk av Gina Othelie Green. Jeg takker Jens Mangerud for konstruktive innspill i forbindelse med bearbeidelsen av foredraget.
 2. Bülow-Jacobsen & Van Rengen (1980).

Den store overvekten av gresk materiale var en direkte følge av den akademiske bakgrunnen og interessene til grunnleggerne av samlingen, Samson Eitrem og Leiv Amundsen, som begge var professorer i klassisk filologi (gresk og latin) ved Universitetet i Oslo.

Samson Eitrem, født i Kragerø i 1872, studerte klassisk filologi først i Norge og deretter, fra 1898 til 1903, i Tyskland (i Berlin, Göttingen og til sist Halle).⁴ Gjennom sine studier – særlig Halle-seminarene med Friedrich Blass, som foreleste over de nyoppdagede papyrusfragmentene av det pseudo-Hesiodske episke diktet Kvinnekatalogen – ble Eitrem oppmerksom på det enorme forskningspotensialet som papyrusfunn åpnet for innen de klassiske studier (i vid forstand). De litterære papyri som kom frem i lyset inneholdt både antikke verker som var ansett som tapte og kopier av kjente verker som var langt eldre enn middelaldermanuskriptene som gresk litteratur frem til da var overlevert gjennom. Sist, men ikke minst dukket det opp hauger av dokumenter, det vil si skrifter som angår hverdagslivet i det hellenistiske, romerske og bysantinske Egypt (3. århundre fvt.–7. århundre evt.), som f.eks. avtaler om ekteskapsinngåelser og skilsmisser, kontrakter for leie eller salg av eiendom, testamenter og dødsmeldinger, forretningsbrev, privat korrespondanse, kvitteringer, regnskap og mye mer. De gir et dyptgående og detaljert bilde av det gresk-egyptiske samfunnet mellom Aleksander den stores erobring av landet (332 fvt.) og arabernes inntog (641 fvt.)

Under Eitrems studietid var forskning på papyrer fra Egypt en akademisk disiplin som i høy grad fortsatt holdt på å ta form. Opprinnelsen til denne disiplinen kan dateres tilbake til sent på 1700-tallet, nærmere bestemt 1788, da den danske filologen Niels Iversen Schow publiserte sin utgivelse av en lang papyrus på gresk med en rekke kvitteringer for arbeid utført i år 192-193 evt. ved irrigasjonskanaler i Fayum-oasen, det antikke fylket (nomos) Arsinoites. Papyren ble opprinnelig kjøpt i 1778 i Memfis og senere donert til kardinal Stefano Borgia. Den er derfor kjent som Charta Borgiana og er bevart ved Museo Archeologico Nazionale i Napoli. Letingen etter papyrer i Egypt tiltok etter Napoleons ekspedisjon til landet (1798–1801), og særlig da Muhammad Ali, som hersket fra 1805 til 1848, åpnet opp for utenlandsk aktivitet i Egypt. I sin iver etter å omforme landet til en moderne stat igangsatte og stimulerte Muhammad Ali en

3. Se <http://ub-fmsserver.uio.no/home.php>

4. Amundsen (1967); Kleve (2000); Kleve (2007).

restrukturering av landets irrigasjonssystem for å dyrke opp ny mark og øke avkastningen fra jordbruket. Denne utviklingen hadde en direkte innvirkning på de antikke funnstedene. Egyptiske bønder fattet nemlig stor interesse for sebak, den salpeterrike jorden som dannes når leirestein fra gamle bygninger smuldrer opp, siden denne er utmerket gjødsel. Deres forsøk på å sikre seg sebak førte til at store mengder av papyrer kom for dagen både inne i antikke bygninger og i avfallsstedene rundt de antikke byene og landsbyene. Bøndernes funn ansopret arkeologer, papyrologer og oldtidsentusiaster så vel som skattejegere, og utløste et kappløp med tiden for å få tak i så mange antikke tekster som mulig. I 1877 ble det første storslagne partiet med greske papyrer – kjent som det første Fayum-funnet – avdekket av egyptiske bønder som gravde etter sebak i jordhaugene Kiman Faris ikke langt fra hovedstaden i Fayum, et område med en rekke greske bosetninger i antikken. Fragmentene ble kjøpt opp av den østerrikske forretningsmannen Theodor Graf, som deretter solgte dem partivis til Louvre, det kgl. museum i Berlin og til sist erkehertug Rainer av Østerrike, hvis samling nå tilhører Østerrikes nasjonalbibliotek. “Papyrusfeberen” herjet med usvekket kraft frem til utbruddet av første verdenskrig og fortsatte senere utover i 1920- og 1930-årene, da noen av de større papyrussamlingene ble grunnlagt. Året 1891 (bare få år før Eitrem’s papyrologiske studier) er kjent som et “mirakelår”, med publiseringen av det første bindet med papyrer som ble kjøpt eller gravd frem av den britiske arkeologen Flinders Petrie, samt førsteutgaver av betydelige greske tekster tidligere ansett som tapt: Aristoteles’ Athenernes statsforfatning, Herodas’ Mimejambe og taler av den athenske retoren Hyperides. I 1892 publiserte Berlin-samlingen det første bindet med utelukkende dokumentære papyrer, og markerte dermed begynnelsen av serien kjent som BGU (=Berliner griechische Urkunden), og en lang rekke utgivelser av både litterære og dokumentære papyrer fra ulike samlinger har fulgt helt til våre dager.⁵

Eitrem kastet seg på papyrusbølgen i 1910 da han reiste til Egypt og kjøpte 16 papyrer på gresk for egne midler. De første fire ble utgitt allerede i 1912.⁶ Én av disse papyrene, P.Eitrem 1 (senere P.Oslo inv. 421 = SB I 5661), skulle vise seg å være særlig interessant: en folketellingserklæring fra 13. juni i år 34 (eller d. 19. i måneden Pauni i det 20. år i keiser Tiberius’ regjeringstid, som det står i teksten). På publiseringstids-

5. Keenan (2011).

6. Eitrem (1912).

punktet var dette det tidligste vitnesbyrdet på folkeregistreringen som i den romerske perioden fant sted hvert fjortende år og utgjorde grunnlaget for personbeskatning (såkalt koppskatt). En 35 år gammel kvinne ved navn Tatybynkhis oppgir til fem navngitte embetsmenn og landsbysekretæren i Philadelpheia, en liten landsby i det nordøstlige Fayum, at husholdningen hennes inkluderer henne selv og den 5 år gamle Panetbeveis, sønn av en viss Kefalon. Uvisst av hvilken grunn bor ikke guttens far i huset. Tatybynkhis, som innen rammene av den greske loven ikke er tillatt å utføre juridiske handlinger selv, opptrer med en mannlig verge, sin slektning Patouamtis. Navnene til de involverte, med unntak av faren til Tatybynkhis' sønn, vitner om en egyptisk husholdning.

Eitrem's papyrusutgivelser gjorde inntrykk i Norge, men planene om å anskaffe flere papyrer måtte settes på vent så lenge første verdenskrig pågikk. Eitrem var imidlertid ivrig etter å fortsette sitt foretagende, og allerede høsten i 1916 sendte han inn sin første søknad om midler til å kjøpe greske papyrer i Egypt. Søknadene til Universitetets jubileumsfond av 1911 og Nansenfondet bar frukter og sikret ham totalt 4800 kroner i 1917 og 1918. Eitrem ankom Egypt senhøstes i 1920, og innen årets utgang hadde han kjøpt de første 420 papyrene på vegne av Universitetsbiblioteket. Blant disse var en cirka 2,5 meter lang papyrusrull påskrevet på begge sider med en serie magiske oppskrifter. Her vil jeg la Eitrem's egen stemme fortelle om omstendigheter rundt denne ekstraordinære anskaffelsen. Dette er et utdrag fra en kronikk på første og andre side av Aftenposten den 16. april 1921, hvor han kunngjør kjøpet til den norske offentligheten og forklarer innholdet og betydningen av denne papyrusrullen.⁷

Det var i december maaned, at undertegnede nede i Ægypten fik tag i et høist interessant skrift, som kaster nyt lys over de gamles magi. Scenen er Fayoum i Ægypten, og dagen var gaaet med at fare rundt hos alle dem, som under verdenskrigens lange aar havde lagt sig til de af alle efterstræbte græske papyruser, og som endnu ikke havde faaet dem afsat til europæerne. Min arabiske guide havde ventet med det bedste tilslut, han forsikrede, «det er en græker, som har en bogrulle paa etpar meters længde, har jeg hørt». Selvfølgelig fandt vi vedkommende eier i byens eneste passable restaurant, og sammen med en ven af ham vandrede vi fire da op i leiligheden. Først kommer en liden æske med ganske pene ting paa bordet, den gaar glat for 5 ægyptiske pund. Derefter følger en kop the med le petit verre og søde sager som brug er. Og eieren trasker saa ud

7. Gjengitt i moderne norsk språkdrakt i Haaland (1986) 142.

og kommer til min store forbauselse ind med en planke, som han lægger over sit salonbord. Deretter placerer han – uden at sige et ord, endda han er en græker – en gammel papyrus paa plankeenden og ruller den under stor andagt op bortefters planken i to og en halv meters længde. Hvorefter han giver sig til at læse indtrykket af denne nye tekst i mit ansigt. Jeg havde lige før siddet og funderet over et billede af Venizelos, som hang paa væggen, og befandt mig nu med en gang ligeoverfor en græsk «svartebog», som var et halvt aartusen ældre end Osebergskibet.

En maatte virkelig summe sig lidt. Jeg fik lov til at kopiere en del, for at jeg senere i bibliotekerne i Cairo kunde undersøge gehalten af svartebogen lidt nærmere. Dette fik «vennen» afbrudt, han var øiensynlig ræd for, at papyrusens værdi kunde synke, hvis jeg publicerede noget af dens indhold før salget. Jeg bød 160 ægyptiske pund for den, men eieren vilde have 200 pund, og jeg reiste da tilbage til Cairo igjen, meget skuffet over resultatet.

Men min arabiske guide fandt vei ud av vanskelighetene. Han reiste atter op til Fayoum, satte sig i bemeldte restaurant, og de lykkelige eiere af papyruser samlede sig om ham som fluer om sukkerbeten. Og ægyptiske fluer er noget rent aparte. De forstod han repræsenterede "europæeren" Og samme aften telegraferede guiden tilbake til Cairo, at han hadde den magiske papyrus paa haanden for 165 ægyptiske pund. Eieren var i vanskeligheter som følge af sin spekulation i bomuld. Og dermed var den sikret for Universitetsbiblioteket i Kristiania.

Arkivmaterialer som nylig ble avdekket av Berkeley-papyrologen Todd Hickey, nærmere bestemt dagbøkene og korrespondansen til professor i latin ved University of Michigan Francis W. Kelsey, viser at Kelsey – som var i Egypt flere måneder før Eitrem – også hadde forsøkt å kjøpe den magiske rullen (omtalt som "den gnostiske rullen" i Kelseys korrespondanse) på vegne av University of Michigan, men hans uvilje mot å betale den høye prisen eieren krevde, og hans egen utsettelsestaktikk, kostet ham dyrt da "den danske professoren [sic] en kveld smatt inn og kjøpte den for 190 L.E." (for å sitere en av Kelseys egyptiske kontakter).⁸

Denne så godt som intakte papyrusrullen er kronjuvelen i samlingen og innledet naturlig nok serien Papyri Osloenses i 1925 som P.Oslo I 1 (redigert av Eitrem med detaljerte kommentarer). Teksten er en samling av nitten magiske oppskrifter, for det meste kjærlighetsmagi. Den er skrevet av én og samme skriver på begge sider. Den begynner på innsiden av rullen, hvor tretten oppskrifter er arrangert i tolv kolonner. Hver kolonne opptas av én oppskrift, med unntak av kolonne xi, som inneholder to

8. For detaljer om anskaffelsen se Hickey, Maravela & Zellmann-Rohrer (2015) 156-64 ('Part I: The acquisition of P.Oslo I 1').

oppskrifter separert av en skillelinje. Noen av oppskriftene ledsages av illustrasjoner av den demoniske skikkelsen som påkalles for å hjelpe magiutøveren til å oppnå sitt mål. Disse figurene er omgitt av magiske ord, magiske bokstaver dekorert med små sirkler i endene (de såkalte karakteres) og smalnende sekvenser av vokaler eller ord (ordnet som triangler). På baksiden av rullen la skriveren til ytterligere seks oppskrifter, ikke i kolonner, men under hverandre etter å ha rotert rullen 90 grader med klokken for å kunne skrive med fiberretningen.

Følgende oppskrift (ll. 361–71) er en fin illustrasjon på rullens innhold: “Besvergelse for tiltrekning av en uoppnåelig person. Den virker samme dag: Ta et eselskinn og skriv følgende besvergelse med blodet fra magen til en silouros/ailouros [= malle/katt] etter å ha blandet inn saften fra sarapis-planten. Trylleformularen (logos) er denne: Sisi-soth, bring meg NN på denne dag, i denne time, for jeg besverger deg i navnet Chuchamer Merouth Chmeminouth Thionthouth Phiophao Belechas [deretter følger magiske vokaler]. Bring X til Y.⁹ Legg til det vanlige. Pakk inn det magiske materialet med vikke og legg det i munnen på en død hund, og det vil tiltrekke henne i den samme time.”¹⁰

Publiseringen av P.Oslo I 1 var en fantastisk start for serien Papyri Osloenses, som fortsatte med ytterligere to bind, ett i 1933 og ett i 1936. I mellomtiden ble samlingens beholdning stadig utvidet gjennom innkjøp fra det bugnende antikvitetsmarkedet. I 1923 kjøpte Universitetet i Oslo papyrer gjennom British Museum i samarbeid med universitetene i Michigan og Columbia, og i 1928 kjøpte igjen de samme institusjonene samt Princeton papyrer i fellesskap. Papyrer ble også kjøpt inn i 1933, 1934 og 1936.¹¹ Forskergruppen tilknyttet samlingen ble styrket i 1920-årene da den unge filologen og bibliotekaren Leiv Amundsen (født på Tjøme i 1898) utviklet en interesse for feltet. Amundsen, som fra 1923 hadde stilling som bestyrer av manuskriptene og de eldste trykte bøkene ved Universitetsbiblioteket, var Rockefeller-stipendiat fra 1926 til 1929 og kunne studere utenlands (Ann Arbor, Berlin, Oxford og London). I utgravningsse-songene i 1928 og 1929 deltok han i Michigan-utgravningene i landsbyen Karanis i

-
9. Papyren har generelle benevnelser, ikke individuelle navn. Det tyder på at den er en magisk manual (håndbok).
 10. P.Oslo I 1 er oversatt til norsk i sin helhet i Maravela & Wehus 2011b. For en kontekstanalyse se Maravela & Wehus 2011a.
 11. Se detaljer i <http://ub-fmsserver.uio.no/Acquisition.html> (forfattet av Gunn M. Haaland).

Fayum. I løpet av disse oppholdene i Egypt kjøpte han papyrer for Universitetsbiblioteket. I 1933 forsvarte han doktoravhandlingen *Ostraca Osloensia*, en kommentert utgivelse av tekstene på samlingens potteskår (ostraka). Sammen med Eitrem var han medredaktør for de to neste bindene med utgaver av Oslo-papyrer, og han fortsatte med papyrusutgivelser frem til 60-årene,¹² da en ny generasjon (Martha de Kat Eliassen og andre) tok over og videreførte arbeidet. For tiden fortsetter forskningen i papyrus-samlingen gjennom et utgivelsesprosjekt som er forankret i faggruppen for klassiske språk ved Universitet i Oslo. Forskergruppen som er tilknyttet papyrussamlingen forbereder ytterligere to bind med tekster fra samlingen.¹³

Etter annen verdenskrig forsøkte Eitrem og Amundsen igjen å sikre midler til innkjøp av papyrer. Disse forsøkene gav imidlertid ingen resultater, og mangelen på midler satte en stopper for videre utvidelse av samlingen. Det eneste senere tilskuddet til samlingen kom gjennom en donasjon av manuskripter kjøpt av Herman Ludin Jansen på antikvitetsmarkedet i Egypt i 1954. Blant disse finner man et unikt koptisk eksempel på en type kristen bønn som ble uttalt av presten i gudstjenesten hver gang det var behov å hellige et nytt beger med vin til nattverden. Skriften tyder på at kopien ble laget i det syvende eller åttende århundre evt., da koptisk hadde overtatt greskens plass i den religiøse sfæren (og arabisk holdt på å få fotfeste som administrasjonsspråk). Det er derfor høyst interessant at bønningen ble avrundet med en kort oppfordring på gresk fra presten til kongregasjonen, som hadde egyptisk som morsmål, om å resitere Fadervår. Sistnevnte bønn er ikke med i kopien; den var antagelig resitert av kongregasjonen på gresk.¹⁴

Den viktigste kilden til papyrer i Oslo-samlingen var den Kairo-baserte antikvitetshandleren Maurice Nahman,¹⁵ men mindre partier ble kjøpt opp her og der i Egypt (for det meste i Mellom-Egypt/Oxyrhynchos og i Fayum) eller gjennom indirekte kanaler (British Museum, Berlin/Carl Schmidt). Dette innebærer at papyrenes opphavssted er uvisst med mindre det gjør seg kjent gjennom innholdet eller andre karakteristika ved

12. Kraggerud (1987); Kraggerud (1999).

13. I Samson Eitrems fotspor, som i 1930 utga den populærvitenskapelige boken *Ved Nilens bredder for et par tusen år siden*, har forskergruppen også lansert den digitale utstillingen "Fra Nilens bredder" (<https://www.hf.uio.no/ifikk/tjenester/papyrusutstilling/index.html>) som formidler samlingens innhold for allmenheten.

14. Maravela, Mihálykó & Wehus (2017).

15. Hagen & Ryholt (2016) 253-55.

teksten. Det innebærer også – og dette er mer spennende for forskere – at fragmentene i Oslo kan høre sammen med fragmenter eller tekster som har endt opp i andre samlinger, siden forhandlere iblant adskilte det som hørte sammen med eller uten overlegg. Dette er en nokså vanlig situasjon innen papyrologien. Videre blir forskerarbeidet spesielt interessant når vi støter på dokumenter som ikke hører sammen ved at de er av samme type, men gjennom at de dokumenterer aktivitetene og transaksjonene til et enkeltmenneske (eller beslektede enkeltmennesker) og kanskje en gang var oppbevart sammen – med andre ord når de tilhører et såkalt “arkiv”. Oslo-samlingen inneholder flere dokumenter som har tilhørende fragmenter i en annen samling eller som er del av “arkiver”. Et eksempel er et arkiv – fordelt mellom Kairo, Firenze, Dublin, Oslo og Yale – fra det første århundre evt. med dokumenter på både gresk og latin som tilhørte Lucius Pompeius Niger, en veteran fra den romerske hær.¹⁶ Et annet eksempel er P.Oslo inv. 523, et papyrusark med et brev på den ene siden og en regning på den andre siden, som kan knyttes til et enormt arkiv, avdekket i 1905, tilhørende advokat og poet Dioskoros av Aphrodito (som var aktiv i 500-tallet evt.).¹⁷

Oslo-samlingens dokumenter bærer vitnesbyrd om enkeltmenneskers liv og levnet i det gresk-romerske Egypt i dets forskjellige varianter og faser på en måte som tidvis fremstår som slående moderne, eller snarere bestandig på tvers av tid og kultur. For eksempel avslører horoskopet P.Oslo I 6 for Philoe at hun ble født i det 16. året under Antoninus Pius, i første timen av natten mellom den 15. og den 16. i måneden Phamenoth (= 11.03.150 evt.). Mer vesentlig gjenspeiler dette horoskopet det evige menneskelige ønsket om og behovet for å forutsi fremtiden.

Å fordype seg i nedtegnelser av og om mennesker som for lengst er borte, blottlegger den store ubalansen mellom liv og død, det kortvarige og det langvarige. Til og med et kort og kanskje uanselig menneskeliv kan oppnå en mer bestandig form for eksistens gjennom skriften, simpelthen fordi et skriftlig spor av det har overlevd. Dette leder meg frem til et siste eksempel: P.Oslo III 200, en bit av et mumiesvøp hvor den avdødes identitet er nedtegnet med en skrift som kan dateres til det sene andre eller tidlige tredje århundre evt.: “Sarapion, alias Okeanos, sønn av Apollonios. (Han døde) 19 år gammel.”

16. For nye tekster og en samlet diskusjon, se Mangerud (2017) 35-99.

17. Stolk (2013).

Bibliografi

- Amundsen, L. 1967. "Minnetale over professor dr. S. Eitrem holdt i den historiske-filosofiske klasses møte den 7de april 1967", *Det norske Videnskaps-Akademi. Årbok 1967*: 67-76.
- Bagnall, R. S. (ed.). 2011. *The Oxford Handbook of Papyrology*. Oxford.
- Bülow-Jacobsen, A. & Van Rengen, W. 1980, "Notice Concerning the International Photographic Archive of Papyri", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 39: 147.
- Capasso, M. (ed.). 2007. *Hermae. Scholars and Scholarship in Papyrology*. Pisa.
- Eitrem, S. 1912. "Drei neue griechische Papyri", *Philologus* 71: 24-29.
- Eitrem, S. 1930. *Ved Nilens bredder for et par tusen år siden*. Oslo.
- Hagen, F. & Ryholt, K. 2016. *The Antiquities Trade in Egypt 1880-1930. The H.O. Lange Papers*. The Royal Danish Academy of Sciences and Letters. Scientia Danica. Series H. Humanistica. 4 vol. 8. Copenhagen.
- Haaland, G. M. 1986. "Papyrussamlingen" i Norlin, Rugaas & Baird (1986) 138-43.
- Hickey, T., Maravela, A. & Zellmann-Rohrer, M. 2015. "Historical and Textual Notes on Magical Texts in the Papyrus Collection of the University of Oslo Library", *Symbolae Osloenses* 89: 156-82.
- Kraggerud, E. 1987. "Minnetale over professor dr. philos. Leiv Amundsen holdt i fellesmøte den 22. oktober 1987", *Det norske Videnskaps-Akademi. Årbok 1987*: 240-52.
- Kraggerud, E. 1999. "Amundsen, Leiv" *Norsk Biografisk Leksikon. Annen utgave*. Oslo. Bind 1: 55-56.
- Keenan, J. 2011. "The History of the Discipline" i Bagnall (2011) 59-75.
- Kleve, K. 2000. "Eitrem, Samson", *Norsk Biografisk Leksikon. Annen utgave*. Oslo. Bind 2: 441-42.

- Kleve, K. 2007. "Samson Eitrem (1872-1966)" i Capasso (2007) 187-91.
- Mangerud, J. 2017. New Perspectives on Life in Roman Egypt from the Oslo Papyrus Collection with editions of selected documentary papyri from the 1934 acquisition. PhD thesis, University of Oslo.
- Maravela, A. & Wehus, G. Ø. 2011a. "Senantikk magi. Tekster fra Universitetsbiblioteket i Oslos papyrussammling" *Arr Idéhistorisk Tidsskrift* Nr. 3: 27-37.
- Maravela, A. & Wehus, G. Ø. 2011b. "Noen magiske tekster fra Papyri Osloenses", *Arr Idéhistorisk Tidsskrift* Nr. 3: 39-43.
- Maravela, A., Mihálykó, Á.T. & Wehus, G. Ø. 2017. "A Coptic Liturgical Prayer for the Consecration of the Chalice", *Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete* 63.1: 204-30.
- Norlin, B., Rugaas, B. & Baird, V. (eds.) 1986. *UB: Universitetsbiblioteket i ord og bilder*. Oslo.
- SB = F. Preisigke, *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Aegypten*. Berlin, 1915 –
- Stolk, J. V. 2013. "A Byzantine business letter and account from the collection of the Oslo University Library", *Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete* 59.2: 391-400.